

Atıf Efendi Kütüphanesi

Fatih RUKANCI*

1678 yılında Köprülü Mehmet Paşa'nın oğlu Köprülü Fazıl Ahmet Paşa tarafından tamamlanan ve bağımsız binaya sahip ilk kütüphane olan Köprülü Kütüphanesi'nden sonra Osmanlı Devleti'nde bağımsız binaya sahip ikinci kütüphane özelliğini taşıyan Atıf Efendi Kütüphanesi, I. Mahmut döneminde

başdefterdarlık yapmış, divan sahibi şair Atıf Mustafa Efendi tarafından 1741 yılında İstanbul'un Vefa semtinde kurulmuştur. Gelir kaynakları ve idaresi vakfiyesinde belirtilmiş olan bu kütüphanede üç hafız-ı kütüb, bir şeyhü'l-kurra, bir suyolcu, bir mücellit, bir marangoz ve bir ferraş (temizlikçi) görevlendirilmişti. Hafız-ı kütüblerin kütüphanenin yanına inşa edilmiş olan üç meşruta evde (lojman) kalmaları zorunlu kılınmıştır. Hafız-ı kütübler, haftada beş gün (Salı ve Cuma dışındaki günlerde) kütüphanecilik görevinde bulunmanın yanı sıra, kütüphanede cemaatle kılınacak namazlarda imamlık ve müezzinlik yapmakla yükümlüydüler.

Kütüphane binası XVIII. yüzyıl Türk Sivil Mimari Sanatı'nın inceliklerini yansıtan Türk Barok üslubunun en güzel örneklerdendir. Kütüphane'nin girişinde yer alan mermere yazılı vakfiyede kütüphanenin çalışma kuralları ve kütüphaneden nasıl yararlanılacağı açıklanmıştır. Bu vakfiyede kütüphanenin kuruluş amacı: "...*talebe-i ulumun ifade ve istifadesi mülahazasıyle...*" ibaresiyle açıklanmıştır. Vakfiyeye göre kütüphaneciler istidatlı, dindar

kişiler arasından seçilecekler, hizmetlerini kendileri yapacaklar, görevlerini vekillere bırakmayacaklardır. Özellikle görevin küçük ve akli başında olmayan oğula devredilmesi kesinlikle yasaklanmıştır. İstinsah (kopyalama, çoğaltma) ve istifa için kütüphaneden rehin karşılığında bile kütüphaneden kitap çıkartılmamasının da belirtildiği vakfiyede ayrıca, Atıf Efendi'nin

Kütüphanesi'ne vakfettiği kitapların oldukça geniş künyeli tam bir listesi de ayrı bir bölüm

* Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim elemanıdır. E-posta: frukanci@gmail.com.

olarak yer almaktadır. Kütüphanenin girişinde küçük bir hafız-ı kütüb odası ile bir aralık, altıgen şekilli bir okuma salonu, bu salona açılan bir kitap deposu vardır ve binanın altı mahzendir. Beş oda ve iki salondan oluşan kütüphane, kütüphane hizmeti için yeterli alana sahip değildir. Kaloriferle ısıtılan beş odanın alanları sırasıyla 42, 18, 10, 10 ve 5; salonların alanları ise 187 ve 132 metrekaredir. Son onarımı 1992 yılında yapılan kütüphane binasının restorasyona ihtiyacı olduğu da bir gerçektir. Kurulduğunda 2857 adet kitaba sahip olan Atıf Efendi Kütüphanesi zamanla dermesini genişletmiştir. Yazma eserler içinde Nefi'nin evinde yazdığı divanın yanı sıra pek çok müellif hattı, çok eski tarihli nüshalar, güzel ciltler, tezhip ve minyatürlü eserlerle mühür albümleri yer almaktadır. Mehmet Zeki Pakalın'ın koleksiyonu da yine bu kütüphanenin dermesinde bulunmaktadır. 3.228 adet el yazması, 6.358 adet eski harfli basma eser bulunan kütüphanenin bugünkü dermesinde toplam kitap sayısı 25.905 adettir.

Kütüphanede bir kütüphane şefi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü mezunu bir kütüphaneci, iki güvenlik görevlisi ve bir teknik personel olmak üzere toplam beş kişi görev yapmaktadır. Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağlı olarak çalışan Atıf Efendi Kütüphanesi'nde henüz yazma eserler dijital ortama aktarılma çalışmaları başlamamıştır.

Kaynakça

Cunbur, Müjgan. (1985). "Kütüphane Vakfıyelerinden Notlar". *Erdem* 1 (3): 711-743.